

**CONFERENTIE OVER DE TOETREDING
TOT DE EUROPESE UNIE
– MONTENEGRO –**

**Brussel, 15 december 2025
(OR. en)**

AD 22/25

LIMITE

CONF-ME 9

TOETREDINGSDOCUMENT

Betreft: GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT VAN DE EUROPESE UNIE
- Hoofdstuk 11: Landbouw en plattelandontwikkeling

Onderhandelingshoofdstuk 11: Landbouw en plattelandontwikkeling

Dit standpunt van de Europese Unie is gebaseerd op haar algemene standpunt ten aanzien van de toetredingsconferentie met Montenegro (AD 23/12 CONF-ME 2/12) en is onderworpen aan de daarin vastgelegde onderhandelingsbeginselen, te weten:

- een standpunt dat een partij ten aanzien van een van de hoofdstukken van de onderhandelingen inneemt, loopt geenszins vooruit op het standpunt van die partij ten aanzien van andere hoofdstukken;
- akkoorden, ook deelakkoorden, die tijdens de onderhandelingen over achtereenvolgens te behandelen hoofdstukken worden bereikt, kunnen pas als definitief worden aangemerkt wanneer een algeheel akkoord is bereikt;
- de in de punten 24, 28, 41 en 44 van het onderhandelingskader geformuleerde vereisten.

De EU moedigt Montenegro aan de aanpassing van zijn beleid aan het EU-acquis voort te zetten en de effectieve uitvoering en handhaving op het moment van toetreding ervan te waarborgen, met name wat betreft de operationalisering van het betaalorgaan en het geïntegreerd beheers- en controlesysteem (GBCS), en vóór toetreding beleidsmaatregelen en instrumenten te ontwikkelen die zoveel mogelijk aansluiten bij die van de EU, met dien te verstande dat aanvullend acquis vóór toetreding in werking kan treden.

De EU neemt er nota van dat Montenegro in zijn onderhandelingsstandpunten AD 2/16 CONF-ME 2 en AD 19/25 CONF-M 6 het op 1 september 2025 voor hoofdstuk 11 geldende acquis aanvaardt, dat het verklaart in staat te zijn dit acquis vanaf de toetreding tot de EU uit te voeren en dat het een aantal verzoeken indient voor overgangsmaatregelen en afwijkingen.

De EU benadrukt dat een sleutelindicator voor de beoordeling of Montenegro in staat is het acquis inzake financiële controle met betrekking tot dit onderhandelingshoofdstuk uit te voeren, zal zijn of het land de EU-bijstand tijdens de pretoetredingsperiode correct heeft aangewend, gecontroleerd, gemonitord en geëvalueerd.

Bij wijze van algemeen antwoord op Montenegro's verzoek om overgangstermijnen herinnert de EU aan haar algemeen onderhandelingsstandpunt, namelijk dat overgangsmaatregelen een uitzondering vormen, in tijd en draagwijdte beperkt zijn, en vergezeld gaan van een plan voor de toepassing van het acquis met duidelijk omschreven stappen. Zij mogen geen wijzigingen van de regels of het beleid van de Unie met zich meebrengen, mogen de goede werking daarvan niet verstoren en mogen niet leiden tot een ernstige verstoring van de concurrentie.

De EU is van oordeel dat in de toetredingsakte moet worden bepaald dat de Raad, op voorstel van de Commissie, na raadpleging van het Europees Parlement en met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, in de bepalingen betreffende het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de toetredingsakte de aanpassingen mag aanbrengen die nodig kunnen blijken ten gevolge van een wijziging van de regelgeving van de Unie. Deze aanpassingen kunnen reeds voor de datum van toetreding worden aangebracht.

De EU is van oordeel dat in de toetredingsakte moet worden voorzien in de nodige rechtsgronden om onder de volgende voorwaarden overgangsmaatregelen aan te nemen.

Indien er overgangsmaatregelen nodig zijn om de overgang te vergemakkelijken van de in Montenegro bestaande regeling naar de regeling die voortvloeit uit de toepassing van het gemeenschappelijk landbouwbeleid overeenkomstig de in de landbouwonderdelen van de toetredingsakte bepaalde voorwaarden, moeten deze maatregelen door de Commissie volgens de toepasselijke comitéprocedure worden aangenomen. Die maatregelen zouden in een tijdvak van drie jaar na de datum van toetreding kunnen worden genomen en de toepassing ervan moet beperkt zijn tot dat tijdvak. Er moet evenwel in worden voorzien dat de Raad, op voorstel van de Commissie, met eenparigheid van stemmen, en na raadpleging van het Europees Parlement, het genoemde tijdvak kan verlengen.

De overgangsmaatregelen die betrekking hebben op de toepassing van ingevolge de toetreding vereiste, maar niet in de toetredingsakte gespecificeerde instrumenten betreffende het gemeenschappelijk landbouwbeleid, worden vóór de datum van toetreding door de Raad op voorstel van de Commissie met gekwalificeerde meerderheid van stemmen aangenomen of, indien die maatregelen gevolgen hebben voor oorspronkelijk door de Commissie aangenomen instrumenten, door de Commissie volgens de procedures die zijn vereist voor de aanneming van de betrokken instrumenten.

Het grootste deel van het acquis op het gebied van landbouw en plattelandsontwikkeling is vanaf de toetreding rechtstreeks toepasselijk en hoeft dus niet te worden omgezet. De EU wijst er echter op dat het van het grootste belang is dat Montenegro in staat is het acquis uit te voeren en te handhaven. Om de soepele uitvoering van het GLB na toetreding te waarborgen, moet Montenegro voldoende lang vóór de toetreding bewijzen dat het de nodige administratieve capaciteit voor de effectieve uitvoering en handhaving van het acquis bezit. De EU roept Montenegro op zich te blijven inspannen om het acquis van hoofdstuk 11 volledig uit te voeren en te handhaven op een wijze die de effectieve en efficiënte toepassing ervan waarborgt, met krachtige waarborgen tegen corruptie. In dit verband zal de EU nauwlettend toezien op de vorderingen bij de uitvoering, met name het uitvoeringsplan voor het opzetten van het betaalorgaan en een GBCS, overeenkomstig het door Montenegro verstrekte bijbehorende tijdschema.

Horizontale vraagstukken

De EU neemt er nota van dat Montenegro de aanpassing van zijn wetgeving aan het EU-acquis heeft voortgezet, onder meer door op 31 juli 2025 de wet inzake de uitvoering van maatregelen van het landbouw-, het plattelandsontwikkelings- en het visserijbeleid aan te nemen waarin de juridische status, het mandaat en de organisatiestructuur van het betaalorgaan zijn vastgelegd.

De wet inzake landbouw en plattelandsontwikkeling is de rechtsgrond van het landbouwbeleid in Montenegro. Hierin zijn alle kwesties vastgelegd die verband houden met de ontwikkeling en de doelstellingen van het landbouwbeleid, met inbegrip van steun aan de sector en de voorwaarden, registers en dossiers. De EU neemt er nota van dat naar verwachting eind 2025 wijzigingen in de wet zullen worden aangenomen waardoor deze verder in overeenstemming zal zijn met het EU-acquis.

De EU neemt er nota van dat Montenegro één betaalorgaan voor landbouw, plattelandsontwikkeling en visserij zal hebben en een verordening betreffende de interne structuur en functieclassificaties ervan heeft aangenomen. Eén van de zes geplande regionale kantoren is reeds operationeel.

De EU neemt er voorts nota van dat Montenegro een uitvoeringsplan heeft aangenomen voor de oprichting van het betaalorgaan en de instelling van een GBCS, overeenkomstig de in het gemeenschappelijk standpunt van de EU (AD 27/16 CONF-ME 13) vastgelegde ijkpunten voor de afronding van de onderhandelingen.

De EU merkt op dat Montenegro van plan is vanaf de datum van toetreding over een volledig functionerend betaalorgaan en een GBCS te beschikken. In het uitvoeringsplan heeft Montenegro een gedetailleerde strategie ontwikkeld met een duidelijke beschrijving van alle taken en activiteiten die in de periode tot de toetreding moeten worden uitgevoerd en afgerond. Dit plan gaat gepaard met de solide verbintenis om de administratieve capaciteit voortdurend te versterken, met een duidelijke omschrijving van de budgettaire behoeften. De EU zal toezien op de maatregelen die Montenegro neemt om het uitvoeringsplan te volgen en het tijdschema ervan in acht te nemen.

De EU neemt er nota van dat de elementen van een GBCS zijn vastgesteld. Het systeem moet verder worden verbeterd en er zijn nieuwe elementen nodig om het volledig in overeenstemming te brengen met Verordening (EU) 2021/2116 van het Europees Parlement en de Raad. Het landbouwpercelenidentificatiesysteem (LPIS) van Montenegro dat vanaf 2018 wordt ontwikkeld, wordt verder uitgebreid met een toekomstige verbetering en de aanschaf van nieuwe digitale orthofotokaarten van het hele grondgebied. De EU herinnert eraan dat vóór de toetreding overeenkomstig het uitvoeringsplan een areaalmonitoringsysteem zal worden opgezet.

De EU prijst de resultaten van Montenegro bij de uitvoering van het EU-instrument voor pretoetredingssteun op het gebied van plattelandontwikkeling (Ipar), dat sinds 2018 operationeel is in het land, en moedigt Montenegro aan hierop voort te bouwen om te zorgen voor de nodige administratieve capaciteit voor de uitvoering van het plattelandontwikkelingsbeleid van de EU bij toetreding. De EU wijst erop dat de volledige uitvoering van de EU-voorschriften op dit gebied en de controlecapaciteit een voorwaarde zijn voor de toepassing van de plattelandontwikkelingsmaatregelen die bij de toetreding in aanmerking komen voor EU-steun.

De EU neemt er tevens nota van dat Montenegro voldoende vooruitgang heeft geboekt bij het opzetten van het betaalorgaan van het GBCS, met inbegrip van LPIS, en dat Montenegro zich ten volle inzet om te zorgen voor een volledig functionerend betaalorgaan en GBCS op het moment van toetreding. De EU verwacht van Montenegro dat het inspanningen blijft leveren om ervoor te zorgen dat de beheers- en controlesystemen in het kader van het GLB uiterlijk op de datum van zijn toetreding tot de EU volledig operationeel zijn en betalingen alleen de legitieme begunstigden bereiken.

De EU zal nauwlettend toezien op de voortgang van Montenegro op dit punt in de komende periode en merkt op dat het passende vrijwaringsbepalingen voor het toetredingsverdrag kan voorstellen ter bescherming van de financiële belangen van de EU.

De EU merkt op dat Montenegro bevestigt dat het geen problemen verwacht met de toepassing van het systeem van gedeeld beheer, noch met de naleving van de EU-voorschriften met betrekking tot de openbare opslag en de begrotingsdiscipline.

De EU neemt nota van de door Montenegro verstrekte informatie over het **informatienet inzake de duurzaamheid van landbouwbedrijven (IDL)**. De wetgeving zal verder worden bijgewerkt om deze in overeenstemming te brengen met Verordening (EU) 2023/2674 en Uitvoeringsverordening (EU) 2024/2746 van de Commissie. De EU neemt er nota van dat het ministerie van Landbouw, Bosbouw en Waterbeheer, via het departement Economische Analyse en Markt, verantwoordelijk is voor het IDL, met gegevensverzameling door de dienst voorlichting van het ministerie van Landbouw. De EU merkt op dat het IDL verder zal worden ontwikkeld, onder meer door de uitbreiding ervan tot milieu- en sociale gegevens overeenkomstig het EU-acquis.

De EU neemt nota van de door Montenegro verstrekte informatie over de uitvoering van **handelsmechanismen en maatregelen voor marktbeheer** als bedoeld in Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad. De EU neemt er nota van dat het acquis voor deze maatregelen vanaf de datum van toetreding tot de EU op Montenegro van toepassing zal zijn, en benadrukt hoe belangrijk het is voor Montenegro om over de administratieve structuren te beschikken die nodig zijn voor de uitvoering en handhaving van het acquis op dit gebied.

De EU beklemtoont dat van Montenegro wordt verwacht dat het zich aanpast aan het EU-acquis inzake de agrovoedingsketen, zodat Richtlijn (EU) 2019/633 inzake oneerlijke handelspraktijken uiterlijk op de datum van toetreding volledig in nationaal recht is omgezet. Hiervoor moet wetgeving worden vastgesteld die ten minste het minimumbeschermingsniveau van de richtlijn voor leveranciers waarborgt en moeten een of meerdere bevoegde handhavingsautoriteiten worden aangewezen met de in de richtlijn vastgestelde bevoegdheden, namelijk het ontvangen en onderzoeken van klachten (met inbegrip van het toestaan van vertrouwelijkheid), het ambtshalve optreden, het verzoeken om informatie, het verrichten van inspecties, de beëindiging van inbreuken gelasten en doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties opleggen. Montenegro moet ook de samenwerking waarborgen met andere relevante EU-autoriteiten in de lidstaten die de richtlijn oneerlijke handelspraktijken handhaven, bewustmakingsactiviteiten organiseren voor leveranciers en afnemers en regelingen treffen voor toezicht en verslaglegging, zodat het kader vanaf de eerste dag van de toetreding volledig operationeel is.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro om **beschermingsmaatregelen** te mogen toepassen mochten er zich na de toetreding tot de EU ernstige marktverstoringen voordoen. De EU is van mening dat deze kwestie op soortgelijke manieren moet worden geregeld als tijdens de uitbreiding van 2013 (artikel 37 van het Toetredingsakte met Kroatië).

De EU merkt op dat Montenegro uiterlijk op de datum van toetreding de rechtsgrond zal vaststellen voor de toepassing van de regels inzake **staatssteun** in de landbouwsector en het verslagleggingsstelsel voor staatssteun aan de Europese Commissie, in overeenstemming met het EU-acquis. De EU benadrukt dat alle staatssteunmaatregelen in de landbouwsector bij de toetreding conform het acquis moeten zijn.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro om gedurende een overgangperiode van drie jaar vanaf de datum van toetreding reeds vóór de toetreding ingevoerde steunmaatregelen verder toe te staan als bestaande steun in de zin van artikel 108, lid 1, van het VWEU. Montenegro heeft twee staatssteunregelingen vastgesteld voor de productie van rauwe melk en voor de verwerking van melk op het landbouwbedrijf.

De EU is van mening dat, om bij de toetreding bepaalde steun te kunnen indelen als bestaande steun in de zin van artikel 1, punt b), van Verordening (EU) 2015/1589 van de Raad, en om een overzicht te krijgen van alle staatssteun die in Montenegro van toepassing is, in de toetredingsakte moet worden bepaald dat Montenegro vóór de datum van toetreding gedetailleerde informatie verstrekt over alle staatssteunmaatregelen die als bestaande steunmaatregelen moeten worden beschouwd. De EU is tevens van mening dat in het landbouwhoofdstuk van de toetredingsakte de volgende specifieke clausule moet worden opgenomen met betrekking tot de steunmaatregelen die onder de artikelen 107 en 108 van het VWEU vallen.

Onverminderd de procedures betreffende bestaande steunmaatregelen waarin artikel 108 van het VWEU voorziet, worden steunregelingen en individuele steunmaatregelen voor activiteiten in verband met de productie, de verwerking of het in de handel brengen van in Bijlage I bij het VWEU vermelde producten, met uitzondering van visserijproducten en daarvan afgeleide producten, die in een nieuwe lidstaat in werking treden vóór de datum van toetreding en die na die datum van toepassing blijven, beschouwd als bestaande steun in de zin van artikel 108, lid 1, van het VWEU, onder de volgende voorwaarden:

- Van de steunmaatregelen wordt vóór de datum van toetreding kennisgegeven aan de Commissie. Die kennisgeving omvat ook informatie over de rechtsgrondslag van elke maatregel.
- Bestaande steunmaatregelen en plannen om steunmaatregelen in te voeren of te wijzigen, welke vóór de datum van toetreding ter kennis van de Commissie zijn gebracht, worden beschouwd als steunmaatregelen en plannen waarvan op de datum van toetreding kennis is gegeven. De Commissie maakt de lijst van die steunmaatregelen bekend.
- Deze steunmaatregelen worden tot het einde van het derde jaar na de datum van toetreding beschouwd als bestaande steun in de zin van artikel 108, lid 1, van het VWEU.

Montenegro wijzigt waar nodig die steunmaatregelen om uiterlijk aan het einde van het derde jaar na de datum van toetreding te voldoen aan de door de Commissie toegepaste richtsnoeren. Na die datum worden steunmaatregelen die onverenigbaar blijken te zijn met die richtsnoeren als nieuwe steunmaatregelen aangemerkt.

De EU merkt op dat de Commissie, op basis van artikel 108 van het VWEU, alle bestaande steunregelingen aan een voortdurend onderzoek onderwerpt, en op ieder moment gepaste maatregelen kan voorstellen welke de geleidelijke ontwikkeling of de werking van de interne markt vereist. Indien de Commissie, na te hebben aangemaand en na indiening van de opmerkingen, tot de conclusie komt dat een steunmaatregel niet verenigbaar is met de interne markt of dat van deze steunmaatregel misbruik wordt gemaakt, bepaalt zij dat de betrokken staat die steunmaatregel binnen een vastgestelde termijn moet opheffen of wijzigen. Als aan deze bepaling van de Commissie geen gehoor wordt gegeven, wordt de zaak voorgelegd aan het Hof van Justitie van de EU.

De EU merkt op dat met betrekking tot het vraagstuk van de hoeveelheden **landbouwproducten** die op de datum van toetreding in Montenegro **in voorraad** zijn, twee verschillende aspecten moeten worden geregeld:

- de overname van de openbare voorraden door de EU, en
- de behandeling van de voorraden in het vrije verkeer, met name wanneer die voorraden het niveau van de normale overdrachthoeveelheden overschrijden.

De EU merkt ook op dat, evenals bij de vorige toetredingen, nationale veiligheidsvoorraden hierbij niet in aanmerking moeten worden genomen, rekening houdend met het feit dat die na de toetreding in voorraad kunnen worden gehouden.

De EU is van mening dat op de datum van toetreding bestaande openbare voorraden die het gevolg zijn van het marktondersteuningsbeleid van Montenegro door de EU moeten worden overgenomen tegen een waarde die voortvloeit uit de toepassing van artikel 3, lid 1, punt e), van Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 906/2014 van de Commissie tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 1306/2013 van het Europees Parlement en de Raad, wat uitgaven voor openbare interventie betreft. De openbare voorraden van Montenegro komen alleen voor overname in aanmerking als er voor het betrokken product in de EU op het moment van toetreding een openbare interventieregeling geldt en de voorraden aan de EU-interventievoorschriften ter zake voldoen.

De EU is van mening dat voor alle voorraden (zowel particuliere als openbare) die zich op de datum van toetreding in Montenegro in het vrije verkeer bevinden en die het niveau overschrijden van wat als normale overdrachthoeveelheden kan worden beschouwd, Montenegro een betaling aan de begroting van de EU moet verrichten. Het bedrag van die betaling wordt vastgesteld op een niveau dat overeenstemt met de kosten die voortvloeien uit het effect van de overschotvoorraad op de markten voor landbouwproducten. De EU is voorts van oordeel dat voor ieder product het niveau van de overschotvoorraad moet worden bepaald rekening houdend met zijn kenmerken en de betrokken markten, evenals de toepasselijke EU-wetgeving. De EU is van mening dat de Commissie gemachtigd moet worden de hierboven uiteengezette regelingen uit te voeren en toe te passen.

Wat **speculatieve transacties** betreft, wijst de EU erop dat de mogelijke verstoringen van de markt door een verlegging van de handelsstromen als gevolg van een oneerlijke benutting van verschillen in de handelsvoorwaarden voor en na de toetreding bij wijze van voorzorg moeten worden aangepakt door, bij voorkeur vóór de toetreding, passende maatregelen te nemen.

De EU vindt dat dit vraagstuk moet worden geregeld via specifieke bepalingen inzake overgangsmaatregelen die met name regels behelzen voor op het tijdstip van de toetreding lopende in- en uitvoertransacties, en heffingen voor houders van overschotvoorraden of, in voorkomend geval, via soortgelijke, ten aanzien van bepaalde sectoren aangenomen overgangsmaatregelen.

GLB – interventietypen (rechtstreekse betalingen, sectorale interventies, plattelandsontwikkeling)

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro met betrekking tot de financiële middelen voor rechtstreekse betalingen.

De EU benadrukt dat de Montenegro's toewijzingen **voor rechtstreekse betalingen**, alsook voor **sectorale interventies en plattelandsontwikkeling**, deel zullen uitmaken van de algemene begrotingselementen voor Montenegro en zullen worden behandeld in het kader van hoofdstuk 33 van het EU-acquis, waarbij zo nodig verdere overgangsregelingen zullen worden overwogen.

De EU neemt er nota van dat Montenegro verwacht dat de jaarlijkse financiële steun van de EU voor bepaalde interventietypen die wordt toegewezen overeenkomstig artikel 88, lid 1, en bijlage VII bij Verordening (EU) 2021/2115 van het Europees Parlement en de Raad, zal worden berekend op basis van de gegevens uit de periode 2014-2024 van:

- a) het areaal dat op de dag van toetreding van Montenegro tot de EU in het LPIS als wijngaard is geregistreerd;
- b) gegevens uit de landbouwtelling van 2024 betreffende het wijnbouwareaal per wijndruivenras;
- c) de wijnproductie per verkoopseizoen.

De EU benadrukt dat de toewijzingen van Montenegro **voor sectorale interventies in de wijnsector** deel zullen uitmaken van de algemene begrotingselementen voor Montenegro en zullen worden behandeld in het kader van hoofdstuk 33 van het EU-acquis.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro om een overgangperiode voor het bereiken van het minimumaandeel van de totale bijdrage voor het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) dat wordt toegewezen aan regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn uit hoofde van artikel 31, van Verordening (EU) 2021/2115, met een voorgesteld tijdschema voor de geleidelijke verhoging, namelijk:

- 10 % in het jaar van toetreding,
- 15 % één jaar na de toetreding,
- 20 % twee jaar na de toetreding,
- 25 % drie jaar na de toetreding.

De EU acht dit verzoek aanvaardbaar, maar benadrukt dat de definitieve uitvoeringsmodaliteit bij de toetreding van Montenegro kan worden herzien naar aanleiding van het resultaat van de besprekingen over het GLB na 2027.

De EU neemt nota van de verzoeken van Montenegro om een overgangperiode voor de uitvoering van artikel 96 van Verordening (EU) 2021/2115 met betrekking tot het maximum van 13 % voor gekoppelde inkomenssteun, waarbij vanaf de datum van toetreding drie jaar lang tot 30 % van het totale bedrag kan worden toegewezen.

De EU acht dit verzoek aanvaardbaar, maar benadrukt dat de definitieve uitvoeringsmodaliteit bij de toetreding van Montenegro kan worden herzien naar aanleiding van het resultaat van de besprekingen over het GLB na 2027.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro dat het minimale bijdragepercentage van het Elfpo voor **Leader** 3 % bedraagt in plaats van 5 % zoals bepaald in artikel 92 van Verordening (EU) 2021/2115 van het Europees Parlement en de Raad.

De EU acht dit verzoek aanvaardbaar, maar benadrukt dat de definitieve uitvoeringsmodaliteit bij de toetreding van Montenegro kan worden herzien naar aanleiding van het resultaat van de besprekingen over het GLB na 2027.

De EU neemt nota van de verzoeken van Montenegro om een overgangperiode voor de geleidelijke invoering van de conditionaliteitsregels uit hoofde van artikel 12 en 13 van Verordening (EU) 2021/2115 met betrekking tot de uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE 1, 2, 3, en 4) en de goede landbouw- en milieucondities (GLMC 2 en 8), zoals vermeld in bijlage III, met betrekking tot de vereisten waaraan landbouwers moeten voldoen om recht te krijgen op rechtstreekse betalingen overeenkomstig de conditionaliteitsregels, op basis van het volgende tijdschema:

- vereisten in het kader van GLMC 2 (bescherming van wetlands en veengebieden), één jaar na de datum van toetreding;
- vereisten in het kader van GLMC 8 (minimumaandeel van landbouwareaal gewijd aan niet-productieve arealen of kenmerken), één jaar na de datum van toetreding;
- vereisten uit hoofde van RBE 1, 2, 3 en 4 (milieu en klimaatverandering in verband met water, biodiversiteit en landschap), drie jaar na de datum van toetreding. Dit laat de aanpassing van de verplichtingen van het EU-acquis met betrekking tot de desbetreffende verordeningen onverlet.

De EU acht het beginsel van deze geleidelijke invoering aanvaardbaar, aangezien het hierdoor gemakkelijker zou worden om de conditionaliteit in Montenegro in te stellen en de gevraagde overgangperiode niet langer is dan drie jaar. De EU benadrukt dat de definitieve uitvoeringsmodaliteiten bij de toetreding van Montenegro kunnen worden herzien naar aanleiding van het resultaat van de besprekingen over het GLB na 2027.

De EU neemt er nota van dat Montenegro verzoekt om **arealen met natuurlijke (en andere specifieke) beperkingen** op zijn grondgebied aan te wijzen op basis van de Study of areas with natural constraints in agriculture and calculation design (Preparation of Calculation) (onderzoek van arealen met natuurlijke beperkingen in de landbouw en rekenmethode (voorbereiding van de berekening)) uit 2017.

De EU acht dit verzoek aanvaardbaar.

Gemeenschappelijke marktordening

De EU neemt nota van de verdere vooruitgang die Montenegro boekt bij de aanpassing van zijn wetgeving aan het EU-acquis inzake de gemeenschappelijke marktordening in alle sectoren, waaronder wijn, olijfolie en honing, en handelsnormen. In de wijnsector is de oprichting van een elektronisch wijnbouwkadaster dat voldoet aan artikel 145 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad bijna voltooid en is vooruitgang geboekt bij de certificering van wijnen volgens het BOB/BGA-systeem. Er is vooruitgang geboekt bij het verbeteren van de prijsnotering en de handelsmechanismen en de EU merkt op dat Montenegro zijn wetgeving op andere gebieden, zoals producentenorganisaties en brancheorganisaties, de schoolregeling en de indeling van karkassen, verder aanpast. De EU benadrukt hoe belangrijk het is dat de nationale wetgeving op de datum van toetreding volledig is aangepast aan Verordening (EU) nr. 1308/2013 en dat wordt gezorgd voor de administratieve capaciteit voor de uitvoering en handhaving ervan.

De EU neemt er nota van dat Montenegro vanaf de datum van toetreding in aanmerking zal komen voor EU-financiering voor de schoolregeling, die moet zorgen voor een betere distributie van landbouwproducten en betere eetgewoonten van kinderen.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro om een product genaamd “**kajmak**” op te nemen in bijlage VII, deel III van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad. De EU acht dit verzoek aanvaardbaar.

De EU neemt nota van het verzoek van Montenegro om zijn **wijnbouwgebieden** op te nemen in aanhangsel I van bijlage VII bij Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad. De EU beklemtoont dat de opneming in de EU-wijnbouwstreken vóór de toetreding op basis van objectieve gegevens en criteria moet worden bepaald, om de wijnproducenten in Montenegro rechtszekerheid te geven met betrekking tot verrijking en ontzuring.

De EU erkent dat Montenegro voor elk van zijn voornaamste wijnbouwgebieden informatie heeft verstrekt over cartografische bijzonderheden (gedetailleerde kaart), volledige klimatologische gegevens, de gemiddelde maandtemperaturen, mogelijke bioklimaatindicatoren, de hoogte waarop de wijngaard is gelegen, de geografische breedte, het suikergehalte en de zuurgraad van de most en het minimale natuurlijke alcoholgehalte over een periode van ten minste tien jaar. Het verzoek gaat vergezeld van een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde beoordeling van de indeling van de geografische wijnbouwgebieden, waarbij wordt gekeken naar de bodem, het klimaat en andere factoren die verband houden met het begrip “terroir”, zoals bodem, klimaat, landschap, biodiversiteit en de uitwerking daarvan op de praktijken in de wijngaard en de oenologie.

De EU neemt, op basis van de door Montenegro verstrekte gegevens, er nota van dat het verzoek van Montenegro om zijn wijnbouwgebieden op te nemen in aanhangsel I van bijlage VII bij Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad, aanvaardbaar kan worden geacht op de volgende wijze:

wijnbouwzone B:

- in Montenegro, de met wijnstokken beplante oppervlakten in de regio Nudo;

wijnbouwzone C II:

- in Montenegro, de met wijnstokken beplante oppervlakten in de volgende subregio's:

in de regio Crnogorski basen Skadarskog jezera: Crmnica, Podgorički, Bjelopavlići, Riječka nahija, Katunska nahija, Kuči, Piperi.

in de regio Crnogorsko primorje: Ulcinj, Boka Kotorska, Bar-Budva.

De EU benadrukt dat aanhangsel 1 van bijlage VII bij Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad alleen een lijst bevat van wijnbouwzones van lidstaten waar commerciële wijnproductie plaatsvindt.

De EU neemt nota van de lijst van **wijndruivenrassen** die Montenegro heeft ingedeeld met het oog op de toepassing van artikel 81 en artikel 120, lid 2, punt b), van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad. Overeenkomstig artikel 50, lid 1, punt g), van Gedelegeerde Verordening (EU) 2018/273 van de Commissie moeten de lidstaten de Commissie in kennis stellen van de wijndruivenrassen die betrokken zijn bij de toepassing van artikel 81 en artikel 120, lid 2, punt b), van Verordening (EU) nr. 1308/2013. Overeenkomstig artikel 51, lid 2, van Verordening (EU) 2018/273 zorgt de Commissie voor de bekendmaking van de lijst met de door Montenegro ingedeelde wijndruivenrassen.

De EU neemt nota van het voornemen van Montenegro om de volgende **traditionele termen voor wijnen** met een beschermde oorsprongsbenaming of geografische aanduiding overeenkomstig Gedelegeerde Verordening (EU) 2019/33 van de Commissie en Uitvoeringsverordening (EU) 2019/34 van de Commissie te beschermen:

- “arhivsko vino”, (millésimé)
- “rezervisano” (réserve)
- “probirna berba” (selectieve oogst).

De EU verzoekt Montenegro bij de Commissie een aanvraag in te dienen tot bescherming van de traditionele termen die voldoen aan de voorwaarden van hoofdstuk III van Gedelegeerde Verordening (EU) 2019/33 van de Commissie, overeenkomstig artikel 21 van Uitvoeringsverordening (EU) 2019/34 van de Commissie.

De EU neemt er nota van dat Montenegro verwacht dat bijlage IV bij Gedelegeerde Verordening (EU) 2019/33 van de Commissie zal worden gewijzigd wat betreft de naam van de staat, in overeenstemming met de wijziging van de status van Montenegro van 21 mei 2006.

Kwaliteitsbeleid

De EU neemt er nota van dat Montenegro verdere inspanningen levert om zijn wetgeving op het gebied van kwaliteitsbeleid aan te passen aan het EU-acquis. De EU neemt er tevens nota van dat Montenegro nationale regels heeft vastgesteld voor de registratie van de namen als oorsprongsbenaming, geografische aanduidingen of gegarandeerde traditionele specialiteit of facultatieve kwaliteitsaanduidingen voor landbouwproducten. Momenteel zijn er twaalf landbouwbenamingen op nationaal niveau beschermd. De nationale certificeringsinstantie Monteorganica is in mei 2024 geaccrediteerd overeenkomstig de norm MEST EN ISO/IEC 17065:2020. Montenegro zal verdere inspanningen leveren om zijn wetgeving volledig aan te passen aan het EU-acquis en zijn handhaving en controles voor de bescherming van geografische aanduidingen verder aanscherpen.

De EU neemt er nota van dat Montenegro verzoekt om de **oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen** in de wijnsector die volgens nationale procedures zijn beschermd, te mogen opnemen in het elektronische register van de Europese Commissie (*eAmbrosia*) overeenkomstig artikel 22 van Verordening (EU) 2024/1143 van het Europees Parlement en de Raad, en wel als volgt: BGA “Crnogorski basen Skadarskog jezera”, BOB “Crmnica”, BOB “deelregio Podgorički”, BOB “Bjelopavlići”, BOB “Riječka nahija”, BOB “Katunska nahija”, BOB “Kuči”, BOB “Piperi”, BGA “Crnogorsko primorje”, BOB “Ulcinj”, BOB “Boka Kotorska”, BOB “Bar-Budva” en BOB “Nudo”.

De EU verzoekt om de afronding van het registratieproces in het kader van Verordening (EU) 2024/1143 van het Europees Parlement en de Raad.

De EU verzoekt Montenegro de aanvragen tot registratie van de bovengenoemde namen van reeds in Montenegro beschermde oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen als beschermde oorsprongsbenamingen en beschermde geografische aanduidingen uit hoofde van Verordening (EU) 2024/1143 van het Europees Parlement en de Raad in te dienen. Montenegro moet de aanvragen uiterlijk op de datum van toetreding indienen overeenkomstig artikel 14, lid 2.

De EU neemt er nota van dat Montenegro nog voor de toetreding zal toelichten welke traditionele termen moeten worden gebruikt voor elke beschermde oorsprongsbenaming.

De EU benadrukt dat, overeenkomstig de procedure van artikel 92 van Verordening (EU) 2024/1143, de nationale bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen die op de datum van de toetreding van Montenegro tot de EU van toepassing is, vanaf die datum nog twaalf maanden mag gelden. Uiterlijk 12 maanden na de datum van toetreding tot de EU kan Montenegro de nationaal beschermde geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen aandragen voor registratie op EU-niveau. Als er een registratieaanvraag wordt ingediend bij de Commissie binnen de bovengenoemde periode, eindigt de nationale bescherming op datum waarop het besluit over de registratie wordt genomen (of, bij afwijzing van de aanvraag, wanneer alle rechtsmiddelen zijn uitgeput). Voor de gevolgen van deze nationale bescherming, indien een naam niet op EU-niveau is geregistreerd, is alleen Montenegro verantwoordelijk. De EU benadrukt dat Montenegro vanaf de datum van zijn toetreding tot de EU moet instaan voor de bescherming van op EU-niveau geregistreerde geografische aanduidingen, oorsprongsbenamingen en traditionele specialiteiten.

Biologische landbouw

De EU neemt er nota van dat Montenegro zijn wetgeving verder heeft aangepast aan het EU-acquis inzake biologische landbouw en aan Verordening (EU) 2018/848 van het Europees Parlement en de Raad. Monteorganica is verantwoordelijk voor de controle en certificering in de biologische landbouw overeenkomstig de eisen van norm MEST EN ISO/IEC 17065: 2020. Daarnaast zijn twee laboratoria geaccrediteerd om analyses voor biologische productie uit te voeren. De EU benadrukt hoe belangrijk het is dat Montenegro vanaf de datum van toetreding tot de EU beschikt over een doeltreffend controlesysteem voor biologische landbouw, met supervisie door een bevoegde instantie.

* * *

Gezien het bovenstaande, neemt de EU er nota van dat in dit stadium niet verder over dit hoofdstuk hoeft te worden onderhandeld.

De EU benadrukt dat zij bijzondere aandacht zal besteden aan het toezicht op alle bovengenoemde specifieke vraagstukken ter waarborging van de verdere versterking van de bestuurlijke capaciteiten van Montenegro, zijn vermogen om het EU-acquis van dit hoofdstuk uit te voeren en te handhaven, met name wat betreft het betaalorgaan, het GBCS, de gemeenschappelijke marktordening en alle interventies in het kader van het GLB. De EU benadrukt het belang van niet-aflatende en duurzame inspanningen om op het tijdstip van toetreding volledig in overeenstemming te zijn. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan het verband van dit hoofdstuk met andere onderhandelingshoofdstukken. Een definitieve beoordeling van de overeenstemming van de Montenegrijnse wetgeving met het acquis en van het vermogen van Montenegro om het acquis uit te voeren, zal pas in een later stadium van de onderhandelingen mogelijk zijn. De EU verzoekt Montenegro, naast alle informatie die de EU met het oog op de onderhandelingen over dit hoofdstuk kan verlangen en die aan de conferentie moet worden verstrekt, regelmatig gedetailleerde schriftelijke informatie aan de Stabilisatie- en Associatieraad te verstrekken over de voortgang van de uitvoering van het EU-acquis.

Gezien alle bovenstaande overwegingen zal de EU, indien nodig, te gelegener tijd op dit hoofdstuk terugkomen.

De EU neemt er nota van dat Montenegro in zijn onderhandelingsstandpunten AD 2/16 CONF-ME 2 en AD 19/25 CONF-ME 6 het op 1 september 2025 voor hoofdstuk 11 geldende acquis aanvaardt. De EU neemt er voorts nota van dat Montenegro verklaart de aanpassing van zijn beleid aan het acquis te zullen voortzetten en in staat te zijn het acquis vanaf de datum van zijn toetreding tot de Europese Unie uit te voeren en dat het een aantal verzoeken indient voor overgangsmaatregelen en afwijkingen.

Voorts herinnert de EU eraan dat er tussen 1 september 2025 en de datum van toetreding nieuw acquis in dit hoofdstuk kan zijn ontstaan.

**ONTWERP – JURIDISCHE WIJZIGINGEN DIE VOORTVLOEIEN UIT HET ONTWERP
VAN GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT**

**Akte betreffende de voorwaarden voor de toetreding van de Republiek Montenegro en de
aanpassing van het Verdrag betreffende de Europese Unie, het Verdrag betreffende de
werking van de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap
voor Atoomenergie**

ARTIKEL [XX]

De Raad kan, met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement besluiten tot de aanpassingen van de bepalingen van deze Akte betreffende het gemeenschappelijk landbouwbeleid welke nodig kunnen blijken ten gevolge van een wijziging van de voorschriften van de Unie, met inbegrip van de vaststelling van nieuwe voorschriften. Die aanpassingen kunnen vóór de datum van toetreding plaatsvinden.

ARTIKEL [XX]

Indien overgangsmaatregelen nodig zijn ter vergemakkelijking van de overgang van de in Montenegro bestaande regeling naar die welke voortvloeit uit de toepassing van het gemeenschappelijk landbouwbeleid overeenkomstig het bepaalde in deze Akte, worden deze maatregelen door de Commissie aangenomen volgens de procedure van artikel 229, lid 2, van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten en tot intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 922/72, (EEG) nr. 234/79, (EG) nr. 1037/2001 en (EG) nr. 1234/2007 van de Raad¹, juncto artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren², of de desbetreffende procedure zoals die is vastgesteld in de toepasselijke wetgeving. De in dit artikel bedoelde overgangsmaatregelen kunnen worden aangenomen binnen een tijdvak dat drie jaar na de datum van toetreding verstrijkt; de toepassing ervan is beperkt tot dat tijdvak. De Raad kan dit tijdvak met eenparigheid van stemmen op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement verlengen.

¹ PB L 347 van 20.12.2013, blz. 671.

² PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13.

Indien nodig kunnen reeds voor de datum van toetreding in de eerste alinea bedoelde overgangsmaatregelen worden vastgesteld. Die overgangsmaatregelen worden door de Raad op voorstel van de Commissie met een gekwalificeerde meerderheid vastgesteld of, indien die maatregelen gevolgen hebben voor oorspronkelijk door de Commissie vastgestelde instrumenten, door de Commissie volgens de in de eerste alinea bedoelde procedure.

Lijst bedoeld in artikel [xx] van de toetredingsakte: aanpassingen van besluiten van de instellingen

[X.] LANDBOUW

32013R1308: **Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad** van 17 december 2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten en tot intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 922/72, (EEG) nr. 234/79, (EG) nr. 1037/2001 en (EG) nr. 1234/2007 van de Raad (PB L 347 van 20.12.2013, blz. 671)

a) Bijlage VII wordt als volgt gewijzigd:

a. In deel III, punt 2, wordt het volgende toegevoegd:

“xvii) kajmak;”

b. Aanhangsel I wordt als volgt gewijzigd:

i. Aan punt 2 wordt het volgende toegevoegd:

“i) in Montenegro, de met wijnstokken beplante oppervlakten in de regio Nudo.”

ii. Aan punt 4 wordt het volgende toegevoegd:

“h) in Montenegro, de met wijnstokken beplante oppervlakten in de volgende subregio's:

- in de regio Crnogorski basen Skadarskog jezera: Crmnica, Podgorički, Bjelopavlići, Riječka nahija, Katunska nahija, Kući, Piperi;
- in de regio Crnogorsko primorje: Ulcinj, Boka Kotorska, Bar-Budva.”

32021R2115: **Verordening (EU) 2021/2115 van het Europees Parlement en de Raad** van 2 december 2021 tot vaststelling van voorschriften inzake steun voor de strategische plannen die de lidstaten in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid opstellen (strategische GLB-plannen) en die uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling (Elfpo) worden gefinancierd, en tot intrekking van Verordeningen (EU) nr. 1305/2013 en (EU) nr. 1307/2013 (PB L 435 van 6.12.2021, blz. 1)

a) Aan artikel 92 wordt het volgende lid toegevoegd:

“3. Voor Montenegro wordt ten minste 3 % van de totale Elfpo-bijdrage aan het strategisch GLB-plan vastgesteld in bijlage XI voorbehouden voor Leader.

Voor de gehele periode van het strategisch GLB-plan van Montenegro mogen de totale Elfpo-uitgaven voor plattelandontwikkeling, exclusief die voor Leader, zoals vastgesteld in het financieel plan overeenkomstig artikel 112, lid 2, punt a), niet meer bedragen dan 97 % van de totale Elfpo-bijdrage aan het strategisch GLB-plan vastgesteld in bijlage XI. Na goedkeuring door de Commissie overeenkomstig artikel 118 of artikel 119 vormt het financiële maximum een bij het Unierecht vastgesteld financieel maximum.”

b) Aan artikel 96, lid 2, wordt de volgende alinea toegevoegd:

“Voor Montenegro en voor de eerste drie claimjaren na de toetreding* bedraagt het maximale percentage 30 % van het in bijlage IX voor Montenegro vastgestelde bedrag.”

** Afhankelijk van de precieze toetredingsdatum, moeten de claimjaren worden vastgesteld in de definitieve tekst.*

c) Aan artikel 97 wordt het volgende lid toegevoegd:

“1 bis. In afwijking van lid 1 wordt het volgende percentage van de in bijlage IX voor Montenegro vastgestelde toewijzingen gereserveerd voor ecoregelingen als bedoeld in titel III, hoofdstuk II, afdeling 2, onderafdeling 4:

- ten minste 10 % van de toewijzing voor het kalenderjaar van toetreding van Montenegro;
- ten minste 15 % van de toewijzing voor het eerste kalenderjaar na het kalenderjaar van toetreding van Montenegro;
- ten minste 20 % van de toewijzing voor het tweede kalenderjaar na het kalenderjaar van toetreding van Montenegro.”

d) Aan artikel 118, lid 1, wordt de volgende alinea toegevoegd:

“Montenegro dient uiterlijk op [dd mm jj] bij de Commissie een voorstel voor een strategisch GLB-plan met de in artikel 107 bedoelde inhoud in.”

e) Bijlage III wordt als volgt gewijzigd:

a. Bij de vermelding van “GLMC 2” wordt de volgende voetnoot toegevoegd:

“1 bis. Montenegro kan in zijn strategisch GLB-plan bepalen deze GLMC pas van toepassing te laten zijn vanaf het eerste claimjaar* na het jaar van toetreding. In dat geval toont Montenegro aan dat de deze vertraging noodzakelijk is voor het opzetten van het beheersysteem, overeenkomstig een gedetailleerde planning.”

- b. Bij de vermeldingen voor “RBE 1”, “RBE 2”, “RBE 3” en “RBE 4” wordt de volgende voetnoot toegevoegd:

“1 bis. Montenegro kan in zijn strategisch GLB-plan bepalen deze RBE pas van toepassing te laten zijn vanaf het derde claimjaar* na het jaar van toetreding. In dat geval toont Montenegro aan dat de deze vertraging noodzakelijk is voor het opzetten van het beheersysteem, overeenkomstig een gedetailleerde planning.”

- c. Bij de vermelding van “GLMC 8” wordt de volgende voetnoot toegevoegd:

“1 bis. Montenegro kan in zijn strategisch GLB-plan bepalen deze GLMC pas van toepassing te laten zijn vanaf het eerste claimjaar* na het jaar van toetreding. In dat geval toont Montenegro aan dat de deze vertraging noodzakelijk is voor het opzetten van het beheersysteem, overeenkomstig een gedetailleerde planning.”

** Afhankelijk van de precieze toetredingsdatum, moet het claimjaar worden vastgesteld in de definitieve tekst.*

BIJLAGE [XX]

Lijst bedoeld in artikel [XX] van de toetredingsakte: andere permanente bepalingen

[X.] **LANDBOUW**

- a) **Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, derde deel, titel III, Landbouw en visserij**
1. Op de datum van toetreding bestaande openbare voorraden van Montenegro die het gevolg zijn van het marktondersteuningsbeleid moeten door de Unie worden overgenomen tegen de waarde die voortvloeit uit de toepassing van artikel 3, lid 1, punt e), van Gedelegeerde Verordening (EU) nr. 906/2014 van de Commissie tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 1306/2013 van het Europees Parlement en de Raad, wat uitgaven voor openbare interventie betreft³. Die voorraden worden alleen overgenomen op voorwaarde dat in de Unie op de datum van toepassing een openbare interventie plaatsvindt voor de desbetreffende producten en dat de voorraden voldoen aan de interventievoorschriften van de Unie.
 2. Voor alle voorraden, zowel particuliere als openbare, die zich op de datum van toetreding in Montenegro in het vrije verkeer bevinden en die het niveau overschrijden van wat als normale overdrachthoeveelheden kan worden beschouwd, verricht Montenegro een betaling aan de begroting van de EU.

Het bedrag van die betaling wordt vastgesteld op een niveau dat overeenstemt met de kosten die voortvloeien uit het effect van de overschotvoorraad op de markten voor landbouwproducten.

Voor ieder product moet het niveau van de overschotvoorraad worden vastgesteld rekening houdend met zijn kenmerken en de betrokken markten en de toepasselijke EU-wetgeving.

³ PB L 255 van 28.8.2014, blz. 1 en PB L 347 van 20.12.2013, blz. 549.

3. De in lid 1 bedoelde voorraden worden in mindering gebracht op de hoeveelheid die de normale overdrachtshoeveelheid overschrijdt.
4. De Commissie voert de in de leden 1 tot en met 3 beschreven regelingen uit en past deze toe volgens de procedure van artikel 103 van Verordening (EU) 2021/2116 van het Europees Parlement en de Raad van 2 december 2021 inzake de financiering, het beheer en de monitoring van het gemeenschappelijk landbouwbeleid⁴ of, in voorkomend geval, volgens de procedures van de artikelen 19 en 20 van Verordening (EU) nr. 1308/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten en tot intrekking van de Verordeningen (EEG) nr. 922/72, (EEG) nr. 234/79, (EG) nr. 1037/2001 en (EG) nr. 1234/2007 van de Raad⁵ of de desbetreffende comitéprocedure zoals bepaald in de toepasselijke wetgeving.

b) **Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, derde deel, titel VII, hoofdstuk 1, Regels betreffende de mededinging**

Onverminderd de procedures betreffende bestaande steunmaatregelen waarin artikel 108 van het VWEU voorziet, worden steunregelingen en individuele steunmaatregelen voor activiteiten in verband met de productie van of de handel in de in Bijlage I bij het VWEU vermelde producten, met uitzondering van visserijproducten en daarvan afgeleide producten, die in de nieuwe lidstaat in werking treden vóór de datum van toetreding en die na die datum van toepassing blijven, onder de onderstaande voorwaarde beschouwd als bestaande steun in de zin van artikel 108, lid 1, van het VWEU:

- van de steunmaatregelen wordt vóór de datum van toetreding kennisgegeven aan de Commissie. Die kennisgeving omvat ook informatie over de rechtsgrondslag van elke maatregel. Bestaande steunmaatregelen en plannen om steunmaatregelen in te voeren of te wijzigen, welke vóór de datum van toetreding ter kennis van de Commissie zijn gebracht, worden beschouwd als steunmaatregelen en plannen waarvan op de datum van toetreding kennis is gegeven. De Commissie maakt de lijst van die steunmaatregelen bekend.

⁴ PB L 435 van 6.12.2021, blz. 187.

⁵ PB L 347 van 20.12.2013, blz. 671.

Deze steunmaatregelen worden gedurende drie jaar na de datum van toetreding beschouwd als bestaande steun in de zin van artikel 108, lid 1, van het VWEU.

Montenegro wijzigt waar nodig die steunmaatregelen om uiterlijk aan het einde van het derde jaar na de datum van toetreding te voldoen aan de door de Commissie toegepaste richtsnoeren. Na die datum worden steunmaatregelen die onverenigbaar blijken te zijn met die richtsnoeren als nieuwe steunmaatregelen aangemerkt.

BIJLAGE []

Lijst bedoeld in artikel [] van de toetredingsakte: Overgangsmaatregelen

[X.] LANDBOUW

32024R1143: **Verordening (EU) 2024/1143 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024** betreffende geografische aanduidingen voor wijn, gedistilleerde dranken en landbouwproducten, evenals gegarandeerde traditionele specialiteiten en facultatieve kwaliteitsaanduidingen voor landbouwproducten, tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1308/2013, (EU) 2019/787 en (EU) 2019/1753 en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1151/2012 (PB L, 2024/1143, 23.4.2024, blz. 66)

Aan artikel 92 wordt het volgende lid toegevoegd:

- “3. In het geval van een toetredende nieuwe lidstaat eindigt de nationale bescherming van geografische aanduidingen die op de datum van zijn toetreding van toepassing zijn op [één jaar na de inwerkingtreding van de toetredingsakte].

Tot de in de eerste alinea bedoelde datum mag de toetredende nieuwe lidstaat bij de Commissie aanvragen tot inschrijving van alle reeds krachtens het nationale recht beschermde geografische aanduidingen indienen zonder artikel 10 van deze verordening toe te passen.

Bij indiening van een aanvraag als bedoeld in de tweede alinea bij de Commissie eindigt de nationale bescherming op de datum waarop een besluit over de registratie overeenkomstig artikel 21 van deze verordening wordt genomen. Indien de aanvraag tot registratie wordt verworpen, wordt de nationale bescherming voortgezet totdat alle rechtsmiddelen zijn uitgeput, indien van toepassing.

Indien aan het einde van de in dit lid bedoelde procedure een naam niet overeenkomstig deze verordening wordt geregistreerd, is alleen de betrokken lidstaat verantwoordelijk voor de gevolgen van deze nationale bescherming. Indien van toepassing verzoekt de betrokken lidstaat nadat de nationale bescherming is beëindigd onverwijld om annulering van de registratie van de overeenkomstige geografische aanduiding in het internationaal register van het internationaal bureau.”

32019R1753: **Verordening (EU) 2019/1753 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 inzake de maatregelen van de Unie ingevolge haar toetreding tot de Akte van Genève bij de Overeenkomst van Lissabon betreffende oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen** (PB L 271 van 24.10.2019, blz. 1)

Het volgende artikel wordt toegevoegd:

Artikel 11 bis

Overgangsbepalingen voor oorsprongsbenamingen en geografische aanduidingen van nieuwe toetredende lidstaten die partij zijn bij de Akte van Genève

- “1. De lidstaten die tot de Unie zijn toegetreden nadat zij tot de Akte van Genève zijn toegetreden, wijzen de Commissie of het Bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie, in hun respectieve hoedanigheid, aan als de enige bevoegde instantie als bedoeld in artikel 3 van de Akte van Genève.
2. Met betrekking tot elke uit een in lid 1 bedoelde lidstaat afkomstige en in het internationaal register ingeschreven oorsprongsbenaming of geografische aanduiding voor een product dat binnen het toepassingsgebied van Verordening (EU) 2024/1143 of Verordening (EU) 2023/2411 valt, maar niet krachtens een van die verordening wordt beschermd, kiest de betrokken lidstaat, op basis van een verzoek van een natuurlijke of rechtspersoon als bedoeld in artikel 5, lid 2, punt ii), van de Akte van Genève of een begunstigde als gedefinieerd in artikel 1, punt xvii), van de Akte van Genève, of op eigen initiatief, ervoor te verzoeken om:

a) de registratie van die oorsprongsbenaming of geografische aanduiding op grond van de betrokken verordening; of

b) de annulering van de inschrijving van die oorsprongsbenaming of geografische aanduiding in het internationaal register.

Uiterlijk [één jaar na de datum van inwerkingtreding van deze toetredingsakte] stelt de betrokken lidstaat de Commissie in kennis van de in de eerste alinea bedoelde keuze en dient hij het betreffende verzoek in.

In de eerste alinea, punt a), bedoelde situaties heeft de registratieaanvraag betrekking op een beschermde oorsprongsbenaming of beschermde geografische aanduiding die identiek is aan de in het internationaal register ingeschreven oorsprongsbenaming of geografische aanduiding.

Indien binnen de termijn geen registratieaanvraag wordt ingediend of indien de registratieaanvraag uit hoofde van de toepasselijke verordening wordt afgewezen en de desbetreffende administratieve en gerechtelijke rechtsmiddelen zijn uitgeput, verzoekt de betrokken lidstaat onverwijld om annulering van de inschrijving van die oorsprongsbenaming of geografische aanduiding in het internationaal register.”